

niri nandukia hua, kisikiwe kai-wasa hua amoma dero Ambumi; iwe waita hatobora mananiri Ambumi iriwaitaia.

Hetaka ineni.

Frans Samberi-Ambumi.

zijn gekomen, anderen echter niet. Toen heeft hij bericht gegeven aan de Bestuurs-assistent. De Bestuursassistent heeft twee hoofden aangesteld en die hebben de mensen naar Ambumi laten trekken en hij voegde de jongeren bij de jongeren van het hoofd van Ambumi.

Tot hiertoe.

XX. RAAKVERHALEN.

182. De manvrouw Kokowei, een geducht strijdster.

Napans.

Bina irinasandai Kokowei. Iri irangga baba mano. Iromama womo susuio. Manggaia kira kiwe dao, nengga natingga Kokowei irawa hio. Hua kira ha kiwe dangga imesi iyadara daia woaikio. Hua kira ma iyuna hesao. Iyosare, iyotao, iyadara manggaia woara rumareka.

Bawani initataba ihuna ado wa, iyoai fobao. Iyafandasa kokuma wo huno ado kisiano. Irikokumai irinasanda Seruwi.

Hua ira here isado Mauri kisi Wamboni kisioina rewana hu Mandapawai. Wehaweka ira ma iyonasara rama-ukia iyonofa: „Yasado wominda kinisio”.

Hoi ha iana hua kirawakinisi. Hoi ha saitopéa wehaweka iwe epema, iesausara nduma. Weka iyima manda rengga. Ha weka iyima binda wéhao. Kinisikipe mamaniko. Weka isokisi maha iroa he weka da bawa imunaki-

Een vrouw heette Kokowei. Ze liep als een man en had geen borsten. Als de mannen kwamen raak houden, dan ging Kokowei alleen op hen af. Als ze dan kwamen en raak hielden, verjoeg zij alleen de raakgangers bij hen weg. Als zij er aankwamen, dronk zij palmwijn, stelde zich op en verjoeg de mannen van het voorhuis.

De oudste zuster weigerde eten te bereiden en deed niets; zij rekende er op, dat haar jongste zuster wel eten zou bereiden om te eten. Die jongste zuster heette Seruwi. Eens ging ze naar beneden en trof Mauri en Wamboni, die woonden op de klip Mandapawai. Vervolgens kwam zij aan en deelde de huisgenoten mee: „Ik heb slaven met hun tweeën gevonden”.

Ze wachtten tot de avond en toen gingen ze op die twee af. Toen ze tot de ochtend gewacht hadden, plaatste zij een trap en klom er langs naar boven. Het eerst stak zij naar de man en toen stak ze ook naar de vrouw, zodat ze tegelijk stierven. Daarop wierp ze hen beiden naar beneden,

nisi wéhao.

Haweka amoka rumaia hua Mauri irimanda iyapoi maha Kokowei baba isira kinisi hua kimunakisi wea, wa iribinda Wamboni iyamokiwi wea. Iyapo mokua iyoharo iyoi wewosi.

Josef-Weinami.

183. Kokowei.

Napans.

Inani Kokowei. Imani Wundasi. Wari bawani Woromomani. Wari kokumaini Momanaïomi. Weka Woromomani ira here iyosaina doiako. Ihana ananggia. Weka Kirisi iyamoma. Iyamoma weka iwomo sao. Weka iyam bemako. Iyono Woromomania iyonofa: „Awo sai wa saoe? Angga awufa so dikuna ananggini dikanggio”. Kisianggi ha mobeka kinisikimuna doiako. Weka Woromomani sai hua imuno. Kirisi iyonae iyonofa: „Dimuna so awoina”. Hua iyamoko. Weka kira sa kimuna Kuri-ukia. Weka kiwu waita ino here iyoaro. Akufie adori we Waiseri. Weka iyoi ha weka inibao. Iniba weka imana Kowei, iyamokiwi sa weka Woromomani iyodara inanu wéhao. Imana nurawani wei imanaiwa rumanasanda Waratanoi.

Kristina-Napan.

waarop de grote hoop van raakgangers hen beiden nogmaals sloegen.

Daarna trokken zij naar hun huizen en de man van Mauri heeft aan Kokowei betaling gegeven voor het feit, dat zij ze gezien had, want Wamboni had zijn vrouw (Mauri) geschaakt. Na die betaling heeft zij verder geleefd.

Moeder Kokowei en vader Wundasi. Hun oudste zoon was Woromomani en de jongste Momanaïomi. Eens ging Woromomani naar beneden aan de geul vis staan schieten. Toen kwam Kirisi er aan. Hij had geen vuur en dus at hij ze (de vis) rauw. Hij zei tot Woromomani: „Heb je ook wat vuur mee naar boven gebracht? Blaas het dan aan, dan kunnen we deze vis bakken en opeten”.

Na het eten legden zij beiden die geul open. Toen Woromomani die (geul) de volgende dag openlegde, zei Kirisi tot hem: „Laten we die openleggen, dan kun jij er gaan wonen”. Toen trok hij weg.

Toen gingen zij naar boven en gingen de lieden van Kuri doden. En ze haalden een bepaalde jongen naar beneden, die in leven mocht blijven. Ze verzorgden hem en noemden hem Waiseri. Toen hij na een tijd groot geworden was stal hij Kowei en liep er mee naar boven, waarna Woromomani zei, dat het (beeld Kowei) van hem was. Hij stal dit voorouderbeeld samen met de naam van het huis Waratanoi.

184. Een strafexpeditie tegen Nubuai.

Nubuaini kiwo kiwe da. Maika osaina Gharenghairo. Animgha kiti Asai riraraigha iararomana Nainusagha. Maika oramoika iara ma Ghareno. Iara ndeika Nubuaini kikoaina Gharenghai-dogha. Kimaingha maika menggora iara fosarana Gharenghaika Nubuadagha kipatoawari. Patowariangga kiwe dorasa. Kiwe dorasaika inawa Atusaigha kunggi na panda, Nubuaigha kikanggi na kanaigha. Anggiangga kiwe dorasakiengga kosusuikio. Kosusuikiengga kiragha ghomino.

Pedeukigha, Apeinawoukigha kiragha ghomino natio rinasanai Sauri. Pedeukigha kirinandu, Resarefa Aiafari kirinandu. Maika kiraghaki kamonina. Maika Aiafari righomina nogha kikani fero. Maika inawa Atusakigha kiwo ma kikowuki.

Maika kikowuki eka inawa Andegha wona roresa. Makisi kisi wimagha kiwariki na Andiako. Maika inawa kimaina nuni. Saieka kiwona Ghoisano. Kikarana Ghoisanaika kimaina owusa fio. — Maika Atusaigha kikiwara Sina, kikoai di Sina na Atusa. — Iowusa fieka kiwora sini na kimaina. Kimaingha oramoeka ko maina Nugari.

Kimaingha oramoika Saruki ki-

De Nubuaiers gingen een raak houden en stelden zich op aan de Waren-rivier. Ze ontdekten de zeilen van Asai (een man van Ansoes), die bij het eiland Nau binnen kwam lopen. En 's avonds zeilde hij naar Waren. Toen hij naar land kwam zeilen, zaten de Nubuaiers in de Waren-rivier. Ze lagen daar tot de duisternis viel en toen hij dicht bij Waren was komen aanzeilen, spurten ze op hem af onder het roepen van de krijgskreet. Al roepend schoten direct de Ansoesers op hen met de geweren en de Nubuaiers schoten terug met de bogen. Onder krijgsgeschreeuw en geschiet enterden zij hen en vingen de slaven.

De lui van de clans Pedei en Apeinawo vingen één slaaf, Sauri geheten. De lui van Pedei met zijn tweeën, Resarefa en Aiafari met zijn tweeën. Ze vingen hen, maar toen wilden zij vluchten. En toen werd er een slaaf van Aiafari doodgeschoten. Meteen kwamen de Ansoesers om ze los te kopen.

Direct na deze koop kwam er een vreemde deling in een boot. Makisi en zijn dochter waren uit Ambai met hem meegegaan en ze kwamen hier in het dorp liggen. 's Morgens waren ze uit Seroei komen aanzeilen en ze bleven hier om sago te kopen. — Er waren Ansoesers met die Chinees meegegaan, die woonden bij die Chinees in Ansoes. — Nadat ze sago gekocht hadden, vertrokken ze van hier en gingen voor anker. Toen de avond viel, gingen ze in de Nugari (kreek aan de monding van de Nubuai-rivier) liggen.

Terwijl ze daar 's avonds lagen gingen de

wo kitiki. Ko tikiika ko ma ruma nima. Ko maika oramo kuna esa, koaina Aiafari rirumagha. Maika iuana kiriseragha iafa: „Minonai iato oramoangga bo muna Andegha rauo”.

Maika ranaika ko ndauo kiwe ghaigha mainggi na Somaidoi. Maika ghare kona ghaini, ghare kiwu kanaigha kirana anagha. Maika kiwo maika kikesina Andegha righabarana. Aiaboboangga raraibogha nuabobo. Ghagha kabobonina kiwu Andesinagha. Kiwu bingha kimuni kikoama doani. Rinasanai Korati. Nidaigha kikandunina. Kiwu Sinagha, kiwu Sabami, kiwu Maporasi, kiwu Bokofi. —

Maika kiriseragha we kiriaigha kikana, we sabakuo kikanggi. Maika karisa nogha maika iurako. Maika kiraghakieka iurabeka munio. Maika we kiriaigha kikanggi wuarieka ragha ghominghaika munina. —

Maika Atusaigha kiwo ma kiko-wuka Maporasi. Maika Sabami. Maika kikowuki titikinina. Sesa Sinagha mesi, ioaina nuni.

Kaparigha iara ma, maina iana-na nuni. Maika kikakabeka kiwe ghagha wo ndauo. Wo ndauo Sinagha iesina kaparigha. Kaparigha rinasanai „Foineri”. Maika inawa Pandupi ionaika Koranu Mandawoi kisikiraisakikoiso

lui van Sarui naar hen zien. En die kwamen toen hier naar huis. Toen dronken ze 's avonds palmwijn en bleven bij Aiafari in huis. Daarop vroegen ze hun clanhoofd: „Staat toe, dat we vannacht die Chinees daar buiten gaan doden”.

En 's nachts zijn ze naar buiten geroeid en legden de prauwen neer in de kreek Somaidoi. Sommigen gingen in de prauw en de anderen namen hun bogen en gingen over land. Toen ze er bij gekomen waren, klommen ze tegen de boorden van het bootje op. Ze schommelden (het bootje) onderste boven en duwden het met de mast onder. Toen kwam de prauw onderste boven te liggen en werd die Chinees gegrepen. Ze grepen die vrouw, sloegen haar dood en hakten haar de hals af. Ze heette Korati. Het lichaam lieten ze zinken. Ze grepen die Chinees en Sabami en Maporasi en Bokofi. —

Hun clanhoofd gaf hun allerlei dingen om te eten en tabak om te kauwen. En als dan iemand te kort kreeg, werd hij boos. En als ze hen (de slaven) dan vingen, dan doodden ze hen uit boosheid. Als men hun van die dingen gaf en men at het hun voor de mond weg, dan doodden ze de slaven als ze hen vingen. —

Toen kwamen de Ansoesers en kochten Maporasi los en toen Sabami en daarna hen allemaal, behalve alleen die Chinees, die bleef hier in het dorp.

Het schip kwam aanvaren en ging hier in het dorp voor anker liggen. Ze werden bang en lieten de prauwen naar buiten roeien. Daarop ging die Chinees aan boord van het schip. Het schip heette „Foineri” („de Pionier”). Toen zei Pandupi (uit Seroei), dat hij en Koranu Mandawoi

iiawana kaparigha.

Maika Sinagha iiawanina, porisigha kiwu pandaigha kikundorarama nunggu. Kaparigha maingha maisa ghaidobuini. Maika kikuna Mondumi na pandaigha. Maika tuani kotoroli ioaina kaparibogha. Maika kiwu sikusigha kikara Mambuigha mao. Maika iuna Siburi fero. Maika Mambuikigha kiwo da ewomo, kiari kikoai wéa. Tuani kotoroli iiawana sikusigha. Kikuna Mambuigha fero kiwu sikusigha na kaparigha iaranina.

Iaragheika rana banggaikena inawa kaparigha iara maika mainggora nughá. Maika Soki kiwu esagha na Faitagha. Maika kiwo maika kiwe ghaigha maina Binghaido. Nunggu titiwakaio, mano, bino, kuo kiwoiwa kiriaigha kikamonina.

Soki iamona kana donggoigha iata regha mao. Maika iata ma iesina bubo iede ma rumarenggagha. Ioaina iotai ndauo iana kapirali dia. Iana fiogha dia, iambe donggoa. Maika kaparaukigha kunggi fenina. Otai makoina gha kikuna irotawiwugha, uni eworu fero. Fera ianana sigha.

Maika bawaigha ko kiwarawari. Kiwarawarieka kiwosadoako. Maika anggawoio. Maika ambo ndero anggoaina anagha. Atirieka anggafa: „Iani kikuni fero. Ianana rumarengga”.

(van Seroei) terug wilden keren en gedrieën met hem meegaan op het schip. De Chinees ging ook mee en de politie nam de geweren en vuurde op de mensen. Het schip lag voor anker halverwege de kampong. Toen hebben ze Mondumi met het geweer geschoten. En mijnheer de controleur zat boven op het schip. Toen namen ze het schuitje en voeren er mee naar Mambui en schoten Siburi dood. Toch hadden de Mambuiers geen raak gemaakt en waren in hun dorp gebleven. Mijnheer de controleur ging ook met het schuitje mee. Ze schoten die Mambuier dood en haalden het schuitje weer op het schip en voeren weg.

Vijf dagen na het vertrek kwam het schip ineens aanvaren en versperde de invaart van het dorp. Toen ging Soki palmwijn halen aan de Faita en toen kwamen ze er aan en legden de prauwen bij het Vrouwenwater. Alle mensen, mannen, vrouwen en kinderen hadden hun bezittingen meegenomen en waren gevluht. Soki nam pijl en boog en snelde van de wal af. Daarop klom hij in het achterhuis en ging naar het voorhuis. Toen mikte hij naar buiten en schoot een korporaal in de wang met de grote pijl. Toen vuurden de lui van het schip op hem, zodat hij in elkaar zakte. En toen hij weer op wilde gaan staan, schoten ze hem in de dij twee maal, zodat hij stierf. Hij bleef op de plaats dood liggen.

De volwassen mannen kwamen naar hem zoeken. Daarbij vonden ze ons en wij gaven bericht over hem. Wij roeiden aan land en bleven op het land zitten. Toen we hem (Soki) zagen, zeiden we: „Die is doodgeschoten. Hij ligt in het voorhuis”.

Maika bawai gha kiwo ma ang-gafa: „Kikuni fero iananina”.

Maika asi Ronggari anggatoboiki ambei rudo ghagha. Rinasanai Soki. Ambei rudo ghaghangga bawai nandukigha kiwukinina, kiwui ma kiriruma. Maika inawa binggigha kiwo ndauo. Maika kiwo ndaueka kikanisio saitopéa. Kikanisi saitopéika kikateina rumagha kiwei iana wa kisosoio. Kaparigha iarawuara nugha.

Iana sasoieka kiwo kiwu fio kimuna ado. Maika inawa kikan-duki binano, kikowa rimunaba. Kikowa rimunabaghaika kapari-gha iara ghofuri ma. Maika wesaiana ruma titiwa anggamoko, oaina anareo, oaina uriako, oaina risa negha. Maika kapari-gha kikoama rumarengga. Kikoamo tamoiengga iara nina. Iaranina kikoaina ana sigha obario, wu aka, wu awo, roibo. Maika inawa kikida ruma nina. Maika kikiraba rumaini kiwe saianggiegha.

Maika kiwo kiwe da Risiwako kiwe Moigha. Maika kosado Taurerei na Afibubo. Taurerei kiwo Moi ma. Maika Nubuaikigha kiraghaki kiwona gha woruo. Negha kikamoko, kiragha negha. Maika Nubuaikigha kiragha kinanandu. Kirigha worukigha. Maika Saghaukigha kiri-

Toen kwamen de oude mannen er aan en wij zeiden: „Hij is doodgeschoten en hij ligt daar”.

Toen hebben Ronggari en ik ons bij hen gevoegd en hem in de prauw gedaan. Soki heette hij. Vervolgens hebben twee oude mannen hem opgenomen en in hun huis gebracht. Meteen kwamen de vrouwen te voorschijn. Daarna beweenden ze hem tot de morgen. Vervolgens maakten ze het huis in orde en legden hem neer om hem te mummificeren. Het schip was uit het dorp weggevaren.

Toen ze met de mummificatie bezig waren, zijn ze sago gaan halen en vis gaan vangen. Net hadden ze het voedsel verdeeld voor de lijkbezorgsters en zijn *munaba* gedanst, toen kwam voor de laatste maal dat schip aanvaren en toen zijn alle huizen in brand gestoken en wij vluchtten en gingen in het bosland wonen, en aan de bovenstroom aan weerskanten. De lui van het schip hakten de voorpunt van de huizen af. Toen ze dat klaar hadden, is het schip weggevaren. Na het vertrek zijn zij daar in het bos blijven wonen en hakten stijlen, verzamelden atapbladeren en palen en sagobladnerven. En toen hebben ze meteen weer huizen neergezet. En men was boos over de huizen, die ze in brand gestoken hadden.

Toen gingen ze in het Benedengebied een raak houden voor Moor. Ze troffen Taurerei (uit Seroei) op Afibubo, Taurerei ging naar Moor. Toen vingen de Nubuaiers hen, terwijl ze in twee prauwen reisden. De bemanning van de ene liep weg en die van de andere vingen ze. De Nubuaiers trachtten beide (bemanningen) te vangen. Ze hadden twee prau-

negha koiwa natio. Negha nan-
duo. Ne ghagha koiwa wari-
magha kisi imai, kiribanggai-
kena.

Maika Ghaianghi ko ma kiko-
wuki. Kikowukieka afa kiwo wa
apoiki ewomo. — Kikafa: „Mim-
boiwa aini maisa daghamuo” —
Maika akari ambu fi wa ambo
Fandoami. Ambo anggowusa
rewanguo, suno, sireghi.

Maika ambo atado Taurareiki
na Afui. Kowa kiriapoigha na
nugha ndero. Maika ambofara
ambo oai di ki na Afui. Afuieka
amboadaki ma Ghaiano. Ang-
gena di ki na Ghaiano. Angge-
naka saieka ionaika rubasa
Taurarei kiwosaika, kikonéa Wa-
wosairifio.

Maika kiwu tuanieka kiwei rana
regha mao. Maika porisini kiwo
ghaini. Maika ando rofainai am-
bewa ambo. Maika tuani iesi na
ghani. Ambewa ambu namaigha
wa ambo. Amboangga tuani
famgha ma iafa: „Mimaina
Ghaiano sigha nina”.

Maika kaparagha iafa: „Mi-
maingga ato mimbe fini ming-
gowusa a ghareo”. Ambe figha
owuki monina.

wen. Die (de prauw) van de lui van
Sawaki bracht er één aan en de andere
twee. Nog een andere prauw bracht een
vader met zijn zoon, met zijn vijven.

Toen kwamen de Seroeiers hen loskopen.
Bij het loskopen waren zij hun geen ver-
goeding komen brengen. — Dan (n.l. bij
het uitbetalen van een vergoeding aan
losgekochte slaven) zeiden ze: „Neemt
deze goederen mee als tegenprestatie voor
het feit, dat zij jullie gevangen hebben”.
— Wij waren toen juist sago gaan halen
om naar Pandoeami (Japen) te roeien
(en door die afwezigheid wisten zij dus
niet, dat men aan Tarurei en de zijnen
niet de vergoeding van losgekochte slaven
had gegeven). We roeiden er heen en
kochten borden, kleren en doeken.

Toen troffen wij Taurarei en de zijnen in
Afui, die om hun vergoeding kwamen uit
het dorp aan wal. Wij roeiden naar de
overkant en bleven bij hen op Afui. Van
Afui gingen we achter hen aan naar
Seroei en overnachtten bij hen te Seroei.
Toen we tot de morgen geslapen hadden,
zei tolk Taurarei, dat ze naar boven
moesten roeien, ze zeiden naar de Wawo-
sairifio.

Toen haalden ze de Bestuursambtenaar
en lieten hem over land aankomen en de
politieagenten kwamen in de prauwen.
Wij rolden het prauwdak op en wilden
wegroeien. Maar mijnheer klom in de
prauw. Wij wilden de riemen opnemen en
wegroeien. Toen wenkte hij en zei: „Blijft
daar in Seroei liggen”.

Het dorpsheofd zei: „Blijft liggen, dan
kunnen jullie deze sago verkopen”. Wij
hadden echter de sago al uitverkocht.

Maika tuani iiawariako ambo na Wawosarifi sa. Maika ambo saika anandeika wu sunarao. Sunarao, Amofi na Kaio.

Maika ionaika Ghaidari ioaina Surui. Maika kikafa: „Mari Saghakukigha eno ma iatabori”. Maika inawa Saperei iede rudo ghagha, ko sa kiwu Simuni kisi Faidari kikoaina Suruinina. Oainina ambowuaiki ambo nuni ma sogha. Kiriinai kikanisakio maisa kiperu. Maika inai kikanisakieka anggafa: „Simuni feika manisi wéa”.

Maika ambo nde ambe gha siki-gha mainggi, maika binggigha ko kiwu fio. Ghaododani nuni ambo titiwa ambo na gha sauro. Maika Saghakukigha kiwu a ghareo. Nuburukigha kiwu a ghareo. Ambo ndaueka kiwe aigha kikuwusa Faidari mesi. Simuni ioaro. Maika inawa ambo ghofurieka anggo wusio.

Dedui-Nubuai.

185. Ingrijpen van het Bestuur in het raakbedrijf.

Makisi ioaina Andiako, ioai di bimbogha Kaioki. Maika Andegha wona Atusa Andia mao. Maika Makisi iiawari Andegha, kiwo ma Sapari ma kimaina. Enaka saro Andegha wo Risei. Woika ienaka rana wusio. Mai-

Mijnheer ging met ons mee en wij roeiden de Wawosairifi op. Nadat wij er op waren geroeid en aan land gegaan, kreeg ik de ambtskleding van bestuurshoofd, ik en Amofi uit Kai.

Toen zei hij, dat Ghaidari in Seroei moest blijven. Ze zeiden: „Als de lui van Sawaki er nog eens iemand aan toevoegden”.

Toen kwam meteen Saperei de prauw in en ze roeiden naar boven met Simuni en Faidari, die in Seroei moesten blijven. Daarop lieten wij hen achter en kwamen weer hier naar het dorp. Hun moeders beweenden hen precies alsof ze gestorven waren. Daarop zeiden wij: „Als Simuni gestorven is, moeten jullie hem maar bewenen”.

Daarop gingen we aan wal en lieten de prauwen in het water liggen. Toen gingen de vrouwen sago verzamelen. En toen zijn we met een raak hier uit de rivier van het hele dorp in tien prauwen weggegaan. De lui van Sawaki brachten wat mee en ook de lui van Nuwuri. Daarop gingen we naar buiten en kochten alleen Faidari los. Simuni bleef achter. Toen zijn we daar achterna nog eens gegaan en hebben ook hem losgekocht.

Makisi woonde in Ambai bij zijn zuster Kaioki. Toen kwam er een vreemdeling uit Ansoes naar Ambai. Makisi ging met die vreemdeling mee, ze kwamen naar Sapari toe en bleven daar. Ze sliepen tot de morgen en toen ging die vreemdeling naar Risei. Daarna bleven ze daar één

ka wo ma Nugari ienana.

Maika Aiafari iuraba warigha Atusaigha kimuni. Ionéa riwari-boigha ko kiwe da, kimuna Andekuboma. Maika kiwoiki ma kikoaina rirumagha. Kipesa Sabami na Atusa, kipesa Maporasi, Bokofi Andiako.

Maika Aumbowari iiwara ma Andiako kisi Koi. Kisikoai di bimbogha Rurai. Maika Mawoi we onagha iokofara apeka ambo ndauro, amboromana Urapi. Maika kikainu onagha moka titiwa, ko ndauro kiminana nusaigha. Maika Andiakigha kikona kikafa: „Dianggiki kiwo ma”.

Kikonaika ambe figha kiwe andiandoigha. Maika kiwe sagha. Maika anggoai di Andiakigha na rumagha. Maika angguna adoiigha kiniroio. Maika anggafa: „Bo ma Andiakanugha sa”.

Andiakigha kikona kikafa: „Mangga ko ma nugha ghao”. Maika kipesa ako. Kipesa Katighi, Konopi, Beki. Maika kikanara dia. Kikina Ghowoi na irotaiwugha na naimagha. Maika ambo ma andini ndero anggamo. Anggamodomana Rambausagha: Araghi, Nasoi, Sighai, Manggowui, Makisi, Kuridai, Munamberi, Sombuki.

Nokigha oaina-regha-u-anggi kipekigha, amaina-ghagha-u-anggi

nacht slapen. Toen gingen ze naar Nugari en overnachtten daar.

Nu was Aiafari er boos over, dat de Ansoesers zijn zoon gedood hadden. Hij riep zijn gezellen op om een raak te houden en die Chinees te doden. Toen brachten ze hem hier en ze bleven in zijn huis (n.l. dat van Aiafari). Ze vingden Sabami uit Ansoes en Maporasi en Bokofi uit Ambai.

Aumborani was naar Ambai meegegaan met Koi. Ze woonden met zijn beiden bij onze zuster Rurai. Toen zond Mawoi ons een bedrieglijke boodschap, waardoor wij naar buiten kwamen roeien en wij liepen op (het eiland) Urapi (in de Ambai-Archipel) binnen. En toen het knopentouw geheel was afgeteld (m.a.w. na het vastgestelde aantal dagen), roeiden ze naar buiten en bleven op het eiland. De Ambaiers zeiden: „Onze mensen komen er aan”.

Op hun verzoek verkochten wij hun sago voor vis. Toen maakten ze een vuur. Wij woonden bij de Ambaiers in huis. Wij hadden de vissen afgebakken en zeiden toen: „Laten we naar het dorp Ambai gaan”.

De Ambaiers zeiden: „Straks gaan ze nog (werkelijk) naar dat dorp door”.

En toen vingden ze ons. Ze vingden Katighi, Konopi en Beki en ze raakten mij met de pijl en Ghowoi staken ze in zijn dij met een mes. Toen sloegen wij op de vlucht naar de onzen toe. We vluchtten bij Rambausa binnen: Araghi, Nasoi, Sighai, Manggowui, Makisi, Kuridai, Munamberi en Sombuki.

Terwijl zij de anderen, die op de wal zaten, grepen, konden wij, die in de prau-

anggamobeni. Kipesa kikoisoang-ga Ghowoi, Makisi, Rondi anggamotauo anggesi rudo ghagha. Maika Makisi kisi Rondi kisiki-wu kana, kisi ana Andiakigha.

Maika amboromana andiseragha na Erari. Maika bawaiigha kiwu kanaigha kira anai sa. Kikoai-ora rumaiaiko, mangga ghare kikuraba ki-pekukigha, mangga saiana ruma wéa. Maika kira osaiora.

Saieka anggawo Andiakigha kipesa apeka. Maika niawa nugha ambuao. Ambuaika binggigha kikaniko tamoieka anggoaro ghafa etio. Maika ambu aigha, ambo atawaiki. Ambu rario, rewanguo, katitio, saparo, sireo, rawomaina, ambo ndau amaino. Amaingha saieka ambe aigha. Maika kikafa: „Mimbe a fea ghare ewomo”.

Kikona korabeka ambowuaiki. Maika ambo ma andinuagha ma anggoaina Nubuai. Maika anggoaia andombaikieka ambo makoina. Ambu a sikigha.

Ambo ndaueka Atusakigha kikowusa Beki. Konopi kisi Katighi sigha oaina Andiako. Maika anggona anggafa: „Ambe aigha makoina wa atawaiki”.

Maika Andiakanungguigha kiko-

wen zaten, wegvluchten. Terwijl ze hen met hun drieën opvingen, kwamen wij, Ghowoi, Makisi en Rondi naar buiten vluchten en klommen in de prauw. Makisi en Rondi grepen de bogen en bepijlden de Ambaiers.

Toen roeiden wij binnen bij (het huis van) ons clanhoofd in Erari. Toen pakten de oude mannen hun bogen en liepen over land stroomopwaarts. Ze zetten het huis af bovenstrooms, opdat de anderen niet uit boosheid over de gevangenen het huis in brand zouden steken. Ze gingen op wacht staan.

De volgende dag gaven wij te kennen, dat de Ambaiers ons gevangen hadden. Wij schrokken van het tumult, dat de mensen maakten. Toen daarna de vrouwen hadden uitgehuild, bleven we één maand wachten. Toen namen wij van allerlei dingen mee en gingen op hen bieden. Wij namen blauw doek, borden, kruiken, schelpenbanden, doeken en strengen kralen mee en roeiden de zee op en bleven daar liggen. Nadat wij tot de morgen hadden stil gelegen, gaven wij onze bezittingen. Maar zij zeiden: „Jullie geven ook niet erg veel”.

Omdat ze zo te keer gingen, gingen we bij hen weg. We roeiden naar ons dorp en bleven in Nubuai. Maar zij bleven bij ons in herinnering en we gingen nogmaals met diezelfde dingen.

Toen we naar buiten kwamen, hadden de Ansoesers Beki al losgekocht. Maar Konopi en die Katighi zaten nog in Ambai. Wij zeiden: „Laten wij nog eens het een en ander geven om een bod op hen te doen”.

Toen zeiden de Ambaiers: „Als Beki er

na kikafa: „Mari Beki ioaiwo Atusaigha owusa Beki. Aimba kikoainina. Kikoai iato ambe ghare kikowukio”.

Maika kaparigha „Fiaineri” iara maina Nuba. Maika Bokofi iawoa tuanggigha iafa: „Andinunggu anggi Andiakigha kipeki”.

Maika kaparigha Fiaineri iara-waiki ma Andiako. Maika tuanggigha kikokofara Andiakigha kirisera. Okofarieka wo ma kaparigha ndauo. Maika onamoi maina kaparigha. Kiwe kiriwari-boigha kiwukisi, amoka, kiraiki ma Pakimi. Maika inawa nokigha kira nduna kikawoa kikafa: „Mindiseraghani Andegha wuio”.

Maika kiwukisikigha kikafa: „Daiki ato beki niteraiengga diseragha iodi maina dirumainina”.

Maika koiwa Katighi kisi Konopi ndauo, esina kaparigha. Esieka kiriseragha iodi wo ndero, koaina kirinughanina. Kaparigha iarawa Beki ma Atusa.

Maika Atusa iowusi iakufi we na kunina. Maika kikamokiwa Beki anagha. Maika Atusawarigha ioaina rumagha ionéa tuani iafa: „Iowusi wei we na kuo. Afa wei we ghomim bewomo”.

Maika kiwu Atusa kiriaigha kiwuki na Andiako, araiki ma

nu nog maar was, want de Ansoesers hebben Beki gekocht. Goed dan maar, laat ze maar blijven, dan kunnen we hen door anderen laten loskopen”.

Maar nu kwam het schip „de Pionier” voor anker liggen in de Nuba. En toen bracht Bokofi verslag uit bij de heren en zei: „De Ambaiers hebben onze mensen gepakt”.

Daarop voer het schip „de Pionier” in hun belang naar Ambai. De heren be- raamden een list tegen het hoofd van de Ambaiers. Hij kwam namelijk naar het schip naar buiten en toen hielden ze hem tegen op het schip. Ze hadden hen beiden (Konopi en Katighi) door hun gezellen laten oppakken en die hadden hen naar de berg Pakimi gebracht. Toen gingen er meteen een paar anderen naar boven en berichtten: „Jullie hoofd heeft de Vreemdeling gepakt”.

Daarop namen ze hen beiden mee en zeiden: „Laten we hen meebrengen en laten we hen vrijlaten, dan komt ons hoofd van boord en blijft in ons huis”. Daarop brachten ze Konopi en Katighi naar buiten en ze gingen aan boord van het schip. Vervolgens ging hun hoofd er af en roeide aan wal en hij kon bij hen blijven in hun dorp. Het schip voer verder naar Ansoes om Beki te halen.

Een Ansoeser had hem gekocht en hem aangenomen als zijn zoon. Ze hadden Beki het bos in gebracht. Een jongen van Ansoes was in huis gebleven en die zei tot mijnheer: „Hij heeft hem gekocht en hem als zoon aangenomen. Hij heeft hem niet tot slaaf gemaakt”.

Maar zij namen de dingen van die Ansoeser, die ze in Ambai hadden verzameld

Atusagha. Maika iiwari kapari-gha ndauo. Araiki ma Manokwari, kikoara ghafa nanduo ioaina Manokwari. Maika inawa iaraiki ma nuni ma. Iaraiki maika nuni amoko titiwa.

Maika Ghororaifi mesi wo ndauo, iesina kaparigha. Maika kaparigha kikafa: „Konopi kisi Katighi, aghonéa ato imai kiwo-waiki ma”.

Maika kiwo ndaueka tuani ionaika kiwe sarana etio iaporio. Maika we kikoiso kikodina nuni nina. Kaparigha iaranina.

Tuani we kikodieka ambe andibimogha wu Ghororaifi. Mesieka iiawara Andetina rengga.

Anggowusa andikighangga ataghare apamaki na aifa woiwa ambe kikanina. —

Rondei-Nubuai.

186. Het Bestuur bestraft de Ansoesers.

Atusaigha kikiraba Asaiwa wa Nubuaikigha kiraghaki. Maika kikiwana kaparigha. Nubuaigha kiwo Risiwako, kaparigha iara ma Mamboi ma. Maika kimaina Moro.

Maika kitira Andegha iara maika amotero, amo rudo gha-

en meegenomen naar Ansoes. Daarop ging hij (Beki) met het schip mee naar buiten. Ze voeren met hem naar Manokwari en twee maand lang heeft hij in Manokwari gewoond. Toen voer hij met hen hier naar het dorp toe. Toen hij met hen kwam aanvaren, sloeg het hele dorp op de vlucht. Alleen Ghororaifi roeide naar buiten en klom aan boord van het schip. De lui van het schip zeiden: „Konopi en Katighi, zeg, dat die hem met zijn vader hier komen halen”.

Daarop roeiden ze naar buiten en in opdracht van mijnheer gaf men toen één paradijsvogel ter betaling. Daarop liet hij hen drieën hier in het dorp van boord gaan. Het schip voer verder.

Toen mijnheer hen van boord had laten gaan, hebben we onze zuster met Ghororaifi laten trouwen. Hij (alleen) was het, die het eerst de Vreemdelingentaal verstand. —

Als wij de onzen hadden losgekocht, dan zongen we (een mannenzang) en dan sloegen we kreeften voor hen stuk en die brachten we hun en gaven ze hun te eten. —

De Ansoesers waren kwaad, omdat de Nubuaiers Asaiwa gevangen hadden. Daarom kwamen ze mee op het schip. De Nubuaiers waren naar het Benedengebied gegaan en het schip kwam op Mambor aanvaren, terwijl zij (de Nubuaiers) bij (het eiland) Moor lagen.

Toen ze de Europeanen zagen komen aanvaren, vluchtten zij naar de vaste wal in

gha, nasanai Kobawi. Maika kiwe ghaigha mainggi kikamoma rosagha. Maika Andeigha kiwona batera worukigha, kikunggi na pandaigha. Amobu ghaigha. Maika kafara, maika kikindoma faiangghaika saiana ghaigha.

Maika nungguigha ghare kirana rosagha, ghare kiwu somangghigha kituna ma Moigha. Maika kiwe korombowi kikapora rinagha, rinasanai Kokofi. Maika kitunaromana Matini.

Maika enaka sai na. Saiengga kaparigha iarawuarika inawa Moigha ko ndere, kiwu nokigha na rosagha. Maika koiki ma Moindau. Maika kiwe ghaigha kiwo ma Nubuai ma.

Maika sesa Ghororaifi mesi rana rosagha. Maika Gheinanggha kiko ndaueka kiwui, kiwu kina ghomina. Maika Nubuaigha kipuraba Ghororaifi kiweda. Kiwo ghere kimaina Fami. Maika kipotoa kiragha Gheinanggha. Maika Gheinanggha kikuna Mariamboi fero. Fere iamosa ianduna Fami.

Maika Nubuaigha kiragha Gheinanggha kiraghakiwa Ghororaifi. Kiragha Agari kisi Wasapui, kiraghaki na Fami. Kiwu panda wosigha, kiwo ma nuni ma.

de prauw Kobawi. Daarop lieten ze de prauwen liggen en vluchtten de bergen in. De Europeanen kwamen aan in twee sloepen en schoten op hen met de geweren, terwijl zij bij de prauwen wegliepen. Met lucifers hebben ze toen de netten in brand gestoken en de prauwen verbrand.

Sommige mensen zijn over de bergen gaan lopen en anderen hebben drijfbomen genomen en zijn te water gegaan in de richting Moor. Daarop hebben ze porceleinschelpen gegeven om het zeemonster Kokofi te betalen en zijn toen te water gegaan naar Matini toe.

En toen hebben ze tot de morgen geslapen en 's morgens, toen het schip weggevaren was, zijn de lui van Moor meteen het land opgegaan en hebben sommigen uit de bergen gehaald en ze de zee opgehaald naar Moor en hun prauwen gegeven om naar Nubuai toe te roeien.

Alleen Ghororaifi bleef over, die is in de bergen blijven lopen. Toen zijn de Weinamiërs naar buiten gekomen en hebben hem gepakt als hun slaaf. Uit boosheid over Ghororaifi hebben de Nubuaiers toen een raak gehouden en ze zijn naar beneden gekomen en gaan liggen bij (de rivier) Fami (bij Weinami). Daarop roeiden ze op de Weinamiërs af en hebben hen gevangen, maar de Weinamiërs hebben Mariamboi doodgeschoten, zodat hij in de Fami verdronk.

Toen de Nubuaiers de Weinamiërs vingen, hadden zij Ghororaifi er bij. Ze vingen Agari en Wasapui op de Fami en ze namen één geweer en kwamen hier naar het dorp toe.

Maika Gheinanggha kiwoada-ki owusa kirikigha, pandagha Nubuaini kimunggoro, kiwe we Munoi. Owuki tamoieka kiwo ma Gheinami nina. Maika kiwowa kiraigha kaisa seraigha.

Gharori-Nubuai.

187. Verschillende raaktochten.

Ronausara wa ambo ambe da. Suaiwini, Maseiori ribingha ferro. Maika ionéa Mambuigha, ionéa Apeinawokigha, ionéa Pedekigha, ionéa Kaigha, ionéa Nuwurukigha kiwo kiwe da, iafa: „Saiengga mimbu esagha mato we dura ghaini. Boiwa ato rafaro raisaiwuni. Maika mimbo na dinigha”.

Kimaina Epagha. Saieka ambo ma Ghafoga. Apamba fio. Apamba fioeka ambe saso nekigha. Nekigha makoi kiwe kurai. Ambe da anggosaina Foarama, ambo anggoaina Mamboro. Maika anggena ka parako ambo ma Moi ma. Maika Kawori ionaika iafa: „Mimboangga mindagha Makimukigha”.

Rinasanaï Kawori. Maseiori kisi Kawori kiwe sowosio. Maika ribingha rietokugha wu Kawori. Maika ambona ambu fi kurai na Ghafoga nekigha. Maika ang-

De Weinamiërs kwamen achter hen aan om de hunnen vrij te kopen, maar het geweer hebben de Nubuaiers gehouden en aan Munoi gegeven. Nadat ze hen hadden losgekocht, zijn ze naar Weinami gegaan. En men heeft hun goederen onder alle hoofden verdeeld.

Ik zal vertellen over een raak, die wij maakten. Suaiwini, de vrouw van Maseiori was gestorven en toen riep hij de lui van Mambui op, en die van Apeinawo en die van Pedei, en die van Kai en die van Nuwuri om op raak te gaan. „Haalt morgen sagoweer”, zei hij, „om de prauwen uit te brengen. Laten wij daarmee heengaan, opdat ik mijn rouwkap af kan leggen en gaat gij dan in die (de prauwen) van ons”.

Bij de kreek Epagha bleven wij liggen en de volgende dag roeiden wij naar de rivier de Wapoga, waar wij sago klopten. En nadat wij sago geklopt hadden, hebben wij er een gedeelte van geroosterd en een gedeelte rauw neergezet. Voor het houden van de raak hadden wij ons opgesteld bij de kreek Foarama, daarna gingen wij in Mambor zitten. Maar nadat we daar zonder iets te vinden overnacht hadden, roeiden we naar de Moor-eilanden. Daar zei Kawori: „Gaat de lui van Makimi opvangen”.

Kawori was aangetrouwde familie van Maseiori, want de jongere zuster van diens vrouw was met Kawori getrouwd.

Toen roeiden wij daar vandaan en haalden die andere bij de Wapoga opgeslagen

gara Epagha mao.

Makimukigha arana Nainusa-gha. Maika atira kiriraraigha. Maika anggosaina Epagha wai-kio. Kikara maika oramo. Maika ambo ndauro. Maseiori iuanggi iafa: „Eno mue?”

Maika iafa: „Ako Makimu anggi ako. Rae Embauri kisi Biriki”. Maika iuanggi paikieka iona dagha iafa: „Mimbo ghaiwako! Dagha Makimikinio! Mo mindibinggha! Mimbo ghaiwako! Daghakio!”

Maseiori ianggio, kikana ako. Ambe dorasakio kikamoko dia. Ambe dorasaki makoina. Andagha gha wosio, negha wosigha kikamowo. Warimagha kisi inai andoronggi kiperu. Kipeikigha kiwara rongha waiki na Binataboa. Kiwaienggi ana.

Maika amboiwa no nandukigha na ghagha we nasanai Ikirowi. Apeinawo kiwoiwa Berei kisi Moroghai kiwoiki na Ekamai righagha na Erari. Ghagha we nasanai Eiwui. Kaigha kiwoiwa etio. Nuburukigha koiwa etio. Mambuighani oita.

Anggenana Binataboa. Saieka ataghai rumani mao. Ambu resagha na Nugario. Maika ambo rudo andighaidoni saika angge-

sago. Daarop zeilden we weer naar de kreek Epagha.

De Makimiërs kwamen van het eiland Nau aanzeilen en toen zagen wij hun zeilen en stelden ons in de kreek Epagha tegen hen op. Ze kwamen daar in de avond aanzeilen en toen roeiden wij naar buiten. Maseiori vroeg hun: „Wie zijn jullie?”

„Wij zijn Makimiërs”, zei hij. „Ik ben Embauri met Biriki”.

En toen hij met onbekenden te doen bleek te hebben (lett. toen hij hun zonder resultaat had gevraagd), gaf hij de raak bevel: „Komt prauwen daar! Laten we die Makimiërs opvangen! Cohabiteert met jullie vrouwen! ¹⁾ Komt prauwen daar! Laten we hen opvangen!”

Maseiori beprijde hen en zij beprijden ons. Wij schreeuwden hun de krijgskreet toe en zij vluchtten inenen door. Nogmaals schreeuwden wij hun de krijgskreet toe. Eén prauw vingen wij op en één andere vluchtte weg. Een jongen en zijn vader hadden we een pijl in het lijf geschoten, zodat zij stierven. Voor de doden werd een kuil gegraven bij de Binataboa, waar ze in zijn gelegd.

Nog twee anderen namen wij mee in de prauw, geheten Ikirowi. De lui van Apeinawo namen Berei en Moroghai mee in Ekamai's prauw uit Erari, de prauw geheten Eiwui. De lui van Kai namen er één mee en die van Nuwuri één, maar die van Mambui niet.

Bij de Binataboa overnachtten wij. En de volgende dag roeiden wij zingend hier naar huis. Bij de Nugari haalden wij triomftakken en roeiden ons water hier

¹⁾ Een grove belediging. (H.)

rina andiresaigha. Maika ambo fara. Nuburukigha kito kirikigha. Maika ataghai ma Saghaki ma. Ataghaiwa andiresaigha. Sorei raiwa ghominggigha enduo. Maiakigha koiwa enduo. Moabawa koiwa etio, Biriki mesi wéa.

Anggoaikigha maika kirikigha kiwo ma kitawaiki. Otorieka owusi rengga. Maika. owusa wiamagha ghofurio. Maika owusa Apeina kiri-Bereio. Owusa Maia kirienogha. Maika owusa Kaigha kirienogha. Maika owusa Nuburikigha kiri. Owusa Tanatirewo kirio Manggepamai. Maika inawa owusa Biriki. Maika owusa Gagai. Maika inawa owusa Ambeinuri ghofurio. Owuki titikio.

Makimukigha kiwomangga nungu niakako oaina nuni. Makimukigha kimaina sambako. Maika anggoaina ghaigha. Amboiki gheangga Makimukigha awo enoiona nasanaï. Ambeingga kikowuki. Fimbo kitawa eno makoina. Arakiwakigha owuka kiwasikio. Owuki kiwasiengga kiwonina.

Tabefi kisi Rarumi kikoaina Andiako kiwuna nuni. Maika kiwo ma nenima kikonéa apeka ambe dura ghaigha amboada Tabefi kisi Rarumi. Kiwo rengga ndau osaina Uwinusagha. Mai-

binnen. We zetten onze triomftakken recht op en roeiden naar de overzijde. De lui van Nuwuri wierpen met de hunne (n.l. triomftakken) en toen roeiden wij al zingend naar Sawaki toe met onze triomftakken. Sorei kwam met een tweetal slaven; de lui van de *ruma* Maia met een tweetal, en de bemanning van de prauw Moabawa met één, namelijk alleen met Biriki.

Toen wij hen in bewaring hielden, kwamen hun mensen hierheen om een bod op hen te doen. Otoriori, dien hebben ze het eerst losgekocht en het meisje daarna. Berei van Apeinawo werd losgekocht en nog een ander van Maia; en toen nog een ander van Kai; en die van Nuwuri; en die van Tanatirewo: Manggepamai; en toen Biriki en Gagai en tenslotte Ambeinuri. Allemaal werden ze losgekocht.

Toen de Makimiërs hierheen kwamen, waren de mensen bang en bleven in het dorp, terwijl de Makimiërs beneden op zee lagen. Wij gingen in de prauwen zitten en roeiden daarmee naar beneden en dan gaven de Makimiërs iemands naam op. Die verkochten wij dan. En dan boden ze weer op een ander. Allen met wie wij kwamen aanzeilen, kochten zij los. En toen ze hen allen losgekocht hadden, roeiden ze weg.

Tabefi en Rarumi woonden in Ambai, maar ze hadden vrouwen van hier getrouwd. Ze kwamen hierheen en riepen ons op, waarna wij de prauwen uitbrachten en achter Tabefi en Rarumi aanroeiden. Zij roeiden voorop naar buiten

ka kikaruka saigha poronggi. Maika atikio ambo amain di kio. Ambu andikana, naiwiro, naiwirada, mataneo, ghamburuo. Ambuko andiaiwoni. Ambo atu-ka esaigha angguno esa.

Maika Maseiori iafa: „Moai mato woafakangga amesi ambo andidani”.

Maierisagha ionaika Aiafari we dura righagha. Maika daida we soraika sora andighominggigha. Maika sora andighominggigha iafa: „Kabo boangga dagha di-ghominggigha”.

Maika ambo ndau anggosaina Uwinusaghaika angguana inggoigha. Maika ghaigha ditora andighominggigha.

Maika inawa amaingha niawora saieka ambogha onababe rumai-gha. Maika anggenaka saieka aniduragha amboukina rumai-gha. Doragha munggoiki wa ki-koaina rumagha wa andaghakio. Andiinggoigha kiwe doragha munggoiki kikoaina ruma. Maika ambouki na rumaigha.

Maika doragha muna ghagha duieka ke paiki oainina. Maika kikadoaro kikafa: „Eeee! Dawa-ko!”

Maika no etigha righagha fobiwieka iamoko. Nokigha kirighai-gha duiengga andaghaki titiki-nina. Anggesi ma rumaigha

en stelden zich op bij het eiland Uwi, waar zij grote vuren deden opvlammen. En toen wij die gezien hadden, gingen we bij hen liggen. Onze bogen, kapmes- sen en lansen van ijzer en bamboe hadden we meegenomen en ook onze medicijn. Wij gingen hoeveelheden palmwijn tappen en dronken palmwijn.

Maseiori zei: „Blijven jullie maar wacht- en, dan zullen wij alleen gaan met onze raak” (n.l. van Maseiori's clan).

Maierisagha gaf Aiafari opdracht zijn prauw uit te brengen. En toen vader wichelde, was de uitslag, dat wij slaven zouden krijgen (lett. wichelde hij onze slaven). En nadat hij deze uitslag had verkregen, zei hij: „Wij zullen misschien onze slaven opvangen, als wij gaan”.

Daarop roeiden wij naar buiten en stelden ons op bij het eiland Uwi, waar we de voorouders raadpleegden. En ook het schommelen van de prauwen gaf tot uit- slag, dat wij slaven zouden krijgen.

Dichtbij bleven wij liggen en toen wij 's morgens kwamen aanroeien, vertoonden zich de huizen. En 's morgens na het slapen kwamen we te voorschijn en om- singelden hen in de huizen. Regen hield hen op om in huis te blijven, zodat wij hen konden opvangen. Onze voorouders hielden hen door de regen op in de huizen. Wij zetten hun huizen af.

Door de regen waren hun prauwen vol- gelopen, zodat zij er niet in konden zitten. Toen schreeuwden zij: „Heee! Een raak daar beneden!”

Maar slechts één enkele, wiens prauw droog lag, nam de vlucht, maar de ande- ren, wier prauwen vol waren gelopen, vingen wij allen op. Wij klommen in de

ambu kiraigha titikio. Ambu siregha, saparo, rawo garo, faiano, kanao. Ghaigha kikagha-ki. Anggokowa kirirumaigha. Ataghai ambo kakaduri ma inenima. Ambo rudo ghaido fimbo ambu resa. Ambu arana anisina. Ambu rose anggura andenadoini. Ambu ghamesaigha na aniaboini. Anggerina resa fimbo anggowana ghai.

Makimukigha kiwe onagha. Maika ko ma na Usarewo. Maika saieka apandi ghaighaika ambouaiki ndauo. Maika ambona Tanatirewo kirimaighéano. Ambona woruo. Maika ambo fone anggenana Usabarewogha.

Maika kikuna saseranggigha, utorawa ghomino. Maika sora ghominggigha, sora andirakagha. Maika ambo Ghoisano kirighaidogha. Ranaika ambo sao. Ambo atira kirirumaigha.

Maika inawa saieka ambouiki na rumaigha. Ambo ghagha fosoraika anggesiki na kirirumaigha. Kikosaina kirirumagha korake ana ako. Makimukigha unggu na pandaigha. Kikodiengga Makimukigha kiragha etio. Ana akangga anggakabekangga anggesi rudo ghaigha anggamoma sangha.

Maika warimagha suna rao. Maika Ghoisanoukigha esi rudo

huizen en haalden al hun goederen weg: doeken, schelpenbanden, oude kralen, netten en bogen. De prauwen werden stukgehakt en hun huizen uit elkaar geslagen. Zingend roeiden we regelrecht hierheen. We roeiden de rivier op en daarop haalden we de triomftakken. We namen bladeren en versierden ons. We namen kalk en beschilderden onze gezichten en we namen de raakbeschildering om de neus aan. De triomftakken zetten we op en daarna dansten we in de prauw.

De Makimiërs deden een oproep en kwamen hier bij kaap Usa. De volgende dag maakten we de prauwen reisvaardig en roeiden op hen af naar buiten. Wij roeiden in de roodhoutprauw van het huis Tanatirewo. Twee prauwen hadden wij bemand. We roeiden naar het achtergebied en overnachtten bij kaap Usaba.

Toen wicielden we door verhitting van het *sase*-blad over slaven en de uitslag was, dat wij slaven zouden krijgen, maar ook wonden zouden oplopen. Bij de lui van Ghoisano (Sasora) roeiden we de rivier in en roeiden 's nachts naar boven, tot we hun huizen zagen liggen.

En de volgende dag omsingelden we hen meteen in hun huizen. We legden met de prauwen aan en beklommen hun huizen, maar zij namen in hun huizen krachtig stelling en bepijlden ons. De Makimiërs beschoten hen met de geweren. Toen zij (uit de huizen) sprongen hebben de Makimiërs er één gevangen. Maar omdat ze ons bepijlden en wij bang werden, klommen wij in de prauwen en vluchtten naar zee toe.

Maar de (gevangen) jongen sprong te water en liep weg. Toen klommen de

ghaighaika andoroma apeka, Makimugha suna rao. Maika Ghoisanogha kirurio kimuna Kodioi inina.

Munoi-Nubuai.

lui van Ghoisano in hun prauwen en schoten op ons in, waarop een Makimiër te water sprong en het land op liep. De lui van Ghoisano zetten hem na en hebben Kodioi gedood.

188. Een inval van de lieden van Jaur.

Enaka ranaika Iauidagha atabo Gheinanggigha kiwo sa esi ki na Manieghasi. Maika Gheinanggigha kiwu Ianibarari kiwu Kaiserei, Inggerusi, Susai. Maika naugha odi gheiangga ana Gheinanggigha Iauigha. Maika Soburari iana Gheinangha rinasana Mangganadoi, iani fero. Kikamokinina.

Maika inawa nuni kipandi ghaigha uambaikigha, kiwo kitawaiki kitawara paiki. Kiwo maika owusa Saghakukigha kirighomigha. Maika kiwe ghado aighaika ko gheika kiwe ghomingha atabo aighaika kikadighana Ianibarari mesi.

Sorei-Nubuai.

189. Strijd met de lieden van Jaur. Napans.

Soburari kinisi Mananderi kinsikiwowa kiriminda nana Seramuri. Weka Iauia kimuna Mananderi, kimuni ifero. Kipama woraia. Weka Soburari iyanisi weka irinungguia kinata.

Toen men 's nachts sliep kwam er een raak van Jaur met de Weinamiërs er bij naar boven roeien; ze beklommen hun (huis) Manieghasi (van de clan Kai in Nubuai). De Weinamiërs paktten Ianibarari en Kaiserei, Inggerusi en Susai. De bureen sprongen naar beneden en bepijlden de lui van Weinami en van Jaur. Soburari schoot een Weinamiër, Mangganadoi geheten, dood. Toen zijn ze op de vlucht geslagen.

En meteen maakten de dorpelingen hier de prauwen reisvaardig en nadat zij (een prijs) voor hen hadden gevraagd, gingen ze een bod op hen doen, maar het had geen resultaat. Toen zijn ze een slaaf van de lui van Sawaki gaan kopen en daar deden ze allerlei dingen bij en roeiden naar beneden en gaven die slaaf met die dingen, waarvoor ze alleen Ianibarari ingeruild hebben.

Weka Atusaia Atibi irawara koranu Mori na Moro. Kiwowara Soburari sao, kinungguwara Mananderi. Iyomofi iyahanggio. Kiwona wa woruo. Aronggia reukia. Weka kira fono.

Amoka Atusa kira ndaue kimuna Iauia, kimuna Mandaina, kimuni ifero. Kira ma onofa „kimuna Iauia”. Ari womohua kitado Iopia weka kimunggi. Kiwu iworaia hu kiwu ireuria. Weka ireuria ana ri Soburari. Hua iworaia Atusaia amokiwa. Weka Soburari irinungguia onofa: „Awamoko waironi hero aso awoina waironi”. Iyamokere iyoina nafaiako. Kirinungguia kinititikio.

Alpansina-Weinami.

190. Een broedermoordenaar.

Sawuri. Maika una esaika kimundarubeka. Sawuri muna Sighomi. Maika oramoika Sawuri fama siwagha, famba bimbo kiwe na fio wa iano. Maika Sighomi iurako iafa: „Oramoangga afa ma siwani waie? Afa anggora niauni waie?”

Maika iatandumbeka kisikimundaru makoina. Maika Sawuri fama Sighomi feika iamosa ma anagha. Maika iesi ndumbeka rira mo Sighomi. Maika amo-

Toen ging de Ansoeser Atibi naar Mori toe, het hoofd van het eiland Moor en zij gingen naar boven toe naar Soburari. Ze waren woedend over Mananderi. Grootvader had ze uitgezonden. In twee prauwen gingen ze uit, het eerst de lui van Arono en dan kwamen zij er achter aan.

Ze trokken naar Ansoes en kwamen naar buiten om een man van Jaur te doden, maar ze hadden Mandaina gedood. Ze kwamen thuis en zeiden, dat ze een man van Jaur gedood hadden. Ze hadden evenwel een man van (het eiland) Jop gevonden en gedood en zijn kop en onderkaak meegenomen. Soburari kreeg de onderkaak en de kop namen de Ansoesers met zich mee. Maar toen zeiden de mensen van Soburari: „Ga jij hier beneden aan de rivier zitten, dan kun je aan de monding wonen”. Ze trok naar beneden en ging aan het bovenstrand wonen en hun mensen allemaal.

Sawuri. Nadat zij bij het drinken van palmwijn twist hadden gekregen, gaf Sawuri Sighomi een klap. En 's avonds sloeg Sawuri op de trommel, opdat zijn zusters hem sago te eten zouden geven. Sighomi werd kwaad en zeide: „Waarom sla jij bij avond hier op de trom?”

Daarop stormde hij naar boven en raakte weer met hem aan het vechten. Nadat Sawuri Sighomi dood had geslagen, viel hij op de grond neer en toen klom hij naar boven en kerfde Sighomi vol sneden.

buari na rumagha. Sighomi mesi
ianana rumagha.

Maika dagha kirawa kimuna
Sawuri. Maika Sawuri iamoma
anagha. Ioaina anaghaika iamo-
kiwa bimbogha kisi bingha. Mai-
ka raiki ma anabuinghaika
uraraio. Uraraika orasani muna
fogha. Oramo fimbo saigha po-
ronggi. Iakaba dagha kira kiwa-
rawariegha. Orasangga afa iuna
ewomo. Rana fimbo kikuna fo-
gha. Saiengga bingha kisi bim-
bogha koaina rumagha, mangha
ra warawa dagha, oramo fimbo
ra ma rumagha. Maika ioaina
ana sigha dia. Maika uraraika
ra ndaueka fama rinosa wu
figha.

Maika dagha kira ma kiwarawa.
Iedeiki ma ne rumagha kikoaina.
Saiengga kira kipama kirinosa.
Kirangga we diaengga muna
kina fogha, kiraiwi ianagha, ora-
mo kikunio.

Kipama nosa tamoieka kikateina
sanduo, kiwaso na anawaigha.
Kiwaso ghado asangha. Kiwe
sandu-gharegha we soado. Mai-
ka kikawari kiraiwi masingha
ndaou.

Rana fimbo we bimbogha kisi
bingha koaro, mesi wo ghere
maina nanggu rumaigha. Nugha
kiwe gharoangga wo main di ki
wu adoigha wuaiki, weki rudo
righagha. Wuki titikieka nugha
kiwarawa kiriadoigha. Maika

En hij vluchtte weg uit het huis en Si-
ghomi bleef daar alleen in huis liggen.
Toen ging er een raak uit om Sawuri te
doden. Sawuri was gevluht naar het bos.
Na een tijd in het bos te hebben doorge-
bracht, schaakte hij zijn zuster en zijn
vrouw en bracht ze midden in het bos,
waar hij honger kreeg. Van honger
doodde hij overdag een varken. Maar
eerst 's nachts vlamden de vuren op. Hij
was bang, dat de raak hem zou komen
zoeken. Bij dag kookte hij niets. Eerst
's nachts braadden zij het varken. 's Mor-
gens bleven zijn vrouw en zuster in huis
zitten, maar de man ging de raak lopen
zoeken en eerst bij nacht kwam hij thuis.
Hij bleef daar maar aldoor in datzelfde
bos wonen. En als hij honger kreeg, kwam
hij naar buiten, hakte zijn sagopalm en
haalde sago.

Toen de raak naar hem kwam zoeken,
trok hij met haar naar een ander huis,
waar zij bleven wonen. Overdag gingen
zij zich sago kloppen en als zij die klaar
waren gaan maken, doodde hij voor hen
een varken, dat zij meenamen naar het
bos en 's nachts toebereidden.

Toen zij de sagopalm afgeklopt hadden,
maakten zij van de schors een prauw en
smeerden die in met aarde en roet. En
aan die palmschorsprauw maakte hij een
voorsteven als van een *soado*. Toen droe-
gen zij hem naar buiten naar het water.
En 's nachts liet hij vrouw en zuster thuis
blijven, maar ging zelf stroomafwaarts om
al rondrijvend de huizen te bespionneren.
En als de dorpslieden de sero's gesteld
hadden, kwam hij bij hen liggen en haalde
hun vis weg en deed die in zijn prauw.
Als hij ze allemaal had weggehaald, kwa-

kikurasa kimainggiwa-ghagha-ukigha, kikafa: „Adoigha anggi ghoe?”

Maika ionaika iafa: „Adoigha raweki rudo ghani. Kabo ianggi kiwarababu”.

Maika Sawuri soigha maina nanggu kiwarawa adoigha. Maika nanggu tamoieka woiwa adoigha saika iodi raiki ma rirumagha sigha, ribingha kisi bim-bogha kikunggi, kikanggi.

Orasaniengga iesuwa sandugha duana. Rana fimbo ra ndau raruono ewona, wo ghere nanggu rumaigha. Muna ado gharengga weki ana, oramo fimbo iuno. Oramo fimbo wo ma rumaigha ghero, saifimbo wo ma riana sigha.

Ioaieka Sanggeidagha kira wa kimunio. Maika io wu rikanai-gha rawa sangha gha wa ianggi, wu kirisaika ioaina aurigha. Maika Sanggeigha kikafa: „Kabo dani ra maika fama diesaini”.

Maika iesi ioaina aurigha nangguki sira matangu kiriki wa ko maina. Maika kimaine. onaika ieama agha soki na aurigha ghero so koda kirisanduo. Maika kiremuna kitiriekia iafa: „Be we dangga maisa ramunamuo. Saiengga mimbu da ato mindawarao ato mimunda”.

men de dorpslieden om hun vissen en die werden dan kwaad op de lui, die er met de prauw bij gelegen hadden en zeiden: „Waar zijn de vissen?”

En dan zei die: „Ik heb de vissen in de prauw hier gedaan. Ze zijn zeker verdwenen”.

Dan bleef Sawuri, nadat hij achteruit geroeid was, hen liggen bespieden bij het zoeken naar de vissen. En als hij dan uitgespionneerd was, bracht hij de vissen bovenstrooms, sprong aan land en bracht ze weer naar zijn huis daar, waar zijn vrouw en zuster ze bakten en zij ze opaten. Bij dag schoof hij de palmschorsprauw onder water en bij nacht kwam hij naar buiten, scheppte hem leeg en ging stroomafwaarts om de huizen te bespionneren. Als hij wat vis gevangen had, legde hij ze neer en eerst 's nachts bakte hij die. Bij donker ging hij naar de huizen benedenstrooms en 's morgens ging hij weer naar zijn bos daar.

Na enige tijd kwam de raak van Sanggei om hem te doden. Toen nam hij zijn bogen en trok naar het open water daar om hen te bepijlen, roofde hun palmwijn en ging toen zitten in de top van een boom. De Sanggeiers zeiden: „Misschien is er een raak hier gekomen en heeft onze palmwijn getapt”.

Maar hij was in de boomtop geklommen, waar hij hen zat te bespieden en zijn eigen mensen daar zag gaan liggen. Toen zij daar lagen te praten, brak hij iets af en gooide naar hen uit de boom naar beneden tegen hun *sanduo*-prauw aan. Toen zij zich omdraaiden en hem zagen zei hij: „Als er een raak was, die wij konden houden, zou dat opwegen tegen

Maika iokofari afa ioaina Donggori ewomo, ioaina Desi-urigha. Maika ionaika saieka dagha kira kiwarawarieka ianggi na rikanaï, ioaiwaki na raghanaeugha. Maika dagha kikuororo. Maika dagha kikakako kikamobuarieka rama sigha ioaro. Maika ra ndaueka wo ma rumaigha rasado aroairagha, kiko kaio.

Maika Sawuri ribimbogha kisi iondagha kikanibari kira kiwarawari na anagha. Maika kiwara paikieka kiriunagha rasadoio. Maika unagha ra sadoieka Sawuri we onagha na unagha doagha. Raiwa onagha ma iondaghi ma rumagha. Maika unagha ra ndaueka ianikiwa onagha. Maika kitarausarieka kitarakoda onagha na unagha doagha. Maika onagha makoieka iondagha kisi bimbogha kira warawari. Maika kiwara sadoi na anaghangga kiragha. Oai dieka we kirifodaigha kirifigha. Maika kiwu kiraiki ada iondaghi kira ma ghairisigha ndaou. Maika iondagha iafa: „Rawo ghere ronéa nugha fimbo awo ghere aso rosa”.

Maika saieka Sawuri ragha wu riaigha weki uraina anagha, wo

het feit, dat ik met jullie gevochten heb. Brengen jullie morgen een raak, die op mij af kan komen om met me te vechten”.

Maar hij bedroog hen en bleef niet bij de kreek Donggori, maar boven aan de kreek Desi. En toen die volgende dag volgens zijn afspraak de raak naar hem kwam zoeken, bejijde hij hen met zijn pijlen en bleef hen opwachten boven in de waringin. De raak joelde uitdagend, maar zij werden bang en vluchtten van hem weg en hij ging weer naar die plaats, waar hij woonde. Hij kwam te voorschijn en roeide naar de huizen en trof de mensen, die in het sagobos werkten, welke allen wegroeiden.

De zuster van Sawuri echter en zijn zwager weenden over hem en kwamen hem zoeken in het bos. Zij konden hem niet vinden, maar hun hond wel. Daarna deed Sawuri een bericht aan de hals van de hond. En dit bericht bracht hij naar zijn zwagers, naar hun huis. Toen de hond te voorschijn kwam, liep hij rond te huilen met dat bericht. En nadat zij de hond afgetast hadden, stieten zij op het bericht aan de hond zijn hals. En toen de afgesproken tijd daar was, ging de zwager met de zuster hem zoeken. Ze vonden hem in het bos en hielden hem vast. Zij bleven bij hem en hij gaf hun van het varkensvlees en van de sago.

Toen brachten zij hem achter de zwager aan naar de rivierkant naar buiten. En de zwager zeide: „Laat ik eerst naar beneden gaan en het dorp bericht geven en kom jij dan naar beneden om kalk te werpen”.

De volgende dag ging Sawuri heen, haalde zijn spullen op en liet die in het bos staan

ma rumaigha ghero so rosa. Maika wo gheika nugha ko wa kimunieka kikandaruko. Sawuri iangha nugha dia afa fei womo.

Maika bimbogha kisi bingha kiwe kirinisinaigha ura kirisa-paigha, ari dimbo, kitarona rawo. Maika soki kirirosaigha tamoie we saparo, rewanguo, raro, sireo. Maika iapoiki tamoie ioaina nughanina.

Wiai-Nubuai.

191. Een gevaarlijke slaaf.

Awurai kisi Maghani kisiwo ma Nurumano. Maika onéa Nubai. Maika Nubaigha kitua ghaigha, kiwo fone kikonéa Manawiruki-gha. Maika kirinu orokigha kiwu Ande endukigha wuki ghado kiripandaigha. Maika kiwo ndere koromana. Rambausage. Maika ranaika ko saika kimaina Fafarui. Ghare kimaina Rafande. Maika kimaingha saro.

Saitopéa we maisina mena. Maika eringgiwa padigha na ghaboigha. Maika kikateiangga-eece kiwoiari rewogha tao.

Maika Ghafai ianimbora ghere sira dagha. Maika noa Apeinawokigha iawarawa bingha Sorei iafa: „Aotaro! Dawakooo!”

¹⁾ Op het eiland Japen. (H.)

en ging naar het dorp en wierp kalk. Toen hij naar beneden roeide, kwamen de dorpelingen aanroeien om hem te bepijlen bij een gevecht. Sawuri raakte de dorpelingen wel met de pijlen, maar niet dodelijk.

De zuster en zijn vrouw deden haar versierselen aan, schoven de schelpenbanden om, brachten de oorringen aan en hingen de kralen om de hals. En nadat hij klaar was met hen met de kalk te werpen, gaf hij schelpenbanden, borden, blauw katoen en doeken. En toen hij hen afbetaald had, is hij in het dorp blijven wonen.

Awurai en Maghani gingen eens naar Soemberbaba en riepen Pandoeamin op en die van Pandoeamin brachten de prauwen uit, roeiden naar achteren en riepen de Manawiriërs op. En hun drie dorpen ¹⁾ brachten twee Vreemdelingen mee met hun geweren. Zij roeiden binnen bij kaap Rambausa (aan de monding der Nubuarivier). En nadat zij bij nacht stroomop waren geroeid, bleven zij liggen in (de kreek) Fafarui en anderen bleven liggen in (de kreek) Rafande, waar ze bleven tot de ochtend.

Toen het nog 's morgens donker was, hesen zij de vlaggen op de prauwen en toen ze zich klaar gemaakt hadden, wel, toen roeiden ze langs de kaap stroomopwaarts.

Maar Ghafai keek naar beneden en zag de raak. Hij riep de Apeinawoërs op en waarschuwde zijn vrouw Sorei: „Sta op! Een raak beneden!”

Maika binggigha kikamonina kikamobeka manggigha ikosare ana dagha. Maika dagha koromana Manieghasi rewo. Maika aisagha koaiki, ke paiki wa esi na rumaghagha. Maika dagha ko ma risani faro. Maika Nubuaikigha kikanggi, Andeigha kikunggi na pandaigha. Maika kikanggi paiki, kikesi na rumangginina, kiwu faiangha nasana Siraworu. Maika kiwuke kito rudo ghaghanina.

Maika Ekamai kikanggora ruma atabo riwariboni Kewowi. Nuni titiwa anggora ruma. Maika Nubuaiini ana dagha kikakako. Maika amobuara Araghi kisi Anikakoi. Maika Nubuaiini kiruiki. Maika Ekamai rura Anikakoi. Maika Siki kisi Moki kisirura Araghi. Maika kimuna Araghi.

Maika binggigha kipatata Anikakoi woraigha na kirirari meranggigha. Kipata woraighaika Anikakoi we wa iekapo kirirari-gha. Maika Ekamai iamokiwa Anikakoi, ioaiwi na Manieghasi, mangga nuni kimuni wéa.

Kimuna Araghiangga kikoama wanggéaigha, ienggéaigha, koiki useraki na Rafandegha arogha. Woraigha iigaieka riso sarana Erari, riso sarana Pedei.

Maika Ekamai ioaiwa Anikakoi na Erari. Maika Ekamai woiwi ma Ghareno ma ioara pama no-

De vrouwen sloegen op de vlucht. Terwijl zij vluchtten, stelden de mannen zich op om de raak te bepijlen. Het eerst liep de raak binnen in Manieghasi, maar daar hield de palissadering hen tegen en slaagden ze er niet in in het huis te klimmen. Toen kwam de raak hier naar de overkant toe.¹⁾ En terwijl de Nubuaiers hen bepijlden, schoten de Vreemdelingen met de geweren. Maar hun pijlen misten en zij klommen in de huizen en namen het net, Siraworu geheten, en wierpen het in hun prauw.

Maar Ekamai hield hen door pijlschoten van zijn huis af, samen met zijn *waribo* Kewowi. Het hele dorp hier hield hen met pijlen van de huizen af. En de Nubuaiers hier bepijlden de raak, zodat zij bang werden en vluchtten met achterlating van Araghi en Anikakoi. De Nubuaiers zaten hen achterna; Ekamai achtervolgde Anikakoi en Siki en Moki achtervolgden Araghi. Araghi werd doodgeslagen.

De vrouwen sloegen Anikakoi om zijn hoofd met haar rode schorten. Toen zij Anikakoi om het hoofd sloegen, wilde hij haar de schorten aftrekken. Ekamai nam Anikakoi haastig met zich mee en hield hem in bewaring in Manieghasi, anders hadden de mensen van het dorp hem nog gedood.

Nadat ze Araghi gedood hadden, hakten ze hem de handen en de voeten af en hingen die op in het bos bij de kreek Rafande, maar het hoofd spleten zij in tweeën en de ene helft kwam te hangen in Erari en de andere helft in Pedei.

Ekamai hield Anikakoi in Erari gevangen. Eens nam Ekamai hem mee naar Waren, waar men vertoefde voor het sagokloppen.

¹⁾ nl. naar Apeinawo, waar de verteller woont. (H.)

sa. Maika kikoara kipama nosa tamoieka uraraiki wa ado. Maika kiwu faiangha kiwoiwa. Maika Maidawofi, Ekamai, Dumoi, ghomingha Anikakoi kitorra faiangha na Gharena.

Maika ghomingha sira kanagha wa ana somangha. Maika kikana kiruataruko. Anikakoi wu kanagha. Maika iotaro wa iana Ekamai na ruaibuini. Iani na safawagha. Maika ghomingha iamoina.

Maika kikatadaieka matangu Ekamai fesio. Fesieka kiwui ma ghagha mao, kipai na sesaigha. Kipai tamoieka kiuta woraigha na namagha. Maika kipatata namagha na nidaigha.

A sigha urana Ekamai nidaigha koiwa sa. Koiwa saika Aighorairirata Ekamai ruaighaika ekapo safawa.

Maika kiwu Anikakoi na rumagha ndumbeka kipai na masagha iosaro. Maika Siki iuraba risera Ekamai maika iutai na naibawa. Iosare mina rana funakena kimumgoro fio wuario.

Maika koiwa Ekamai kisi ghomingha ma Nubuai ma. Maika koiwa kiwu Ekamai na ruma nduni. Maika kiwu saunaigha kiwe arana keki una Ekamai. Maika irirakagha mako ghado righomingha rirakagha mako.

En toen het verblijf voor het sagokloppen afgelopen was, kregen zij trek in vis. Daarom haalden ze het net op om daarmee te gaan vissen. Maidawofi, Ekamai, Dumoi en de slaaf Anikakoi wierpen het net uit in Waren.

Toen zag die slaaf daar een boog op de uitlegger liggen. Ze zaten met de rug naar elkaar toe. Anikakoi pakte die boog en legde aan midden op de rug van Ekamai en schoot hem met een *safawa*-pijl. Daarop nam de slaaf de vlucht.

Maar zij sprongen achter hem aan en Ekamai ving hem zelf op. Nadat men hem opgevangen had, brachten ze hem naar de prauw toe en bonden hem met touwen. Toen ze daarmee klaar waren sloegen ze hem met de scherpe kant van de roeriem op zijn hoofd en met het plat daarvan op zijn lichaam.

Met dat ding rechtop in zijn lichaam roeiden ze Ekamai naar boven. En toen ze naar boven waren geroeid, heeft Aighorairirata Ekamai de rug opengelegd en de *safawa* er uit getrokken.

Daarop hebben ze Anikakoi naar boven in huis gehaald en hem staande aan de middenpaal vastgebonden. Siki was zo kwaad over zijn *sera* Ekamai, dat hij hem met een hakmes een wond toebracht. Vier dagen moest hij blijven staan, zonder dat hij sago kreeg.

Toen hebben ze Ekamai en de slaaf naar Nubuai toe geroeid en Ekamai in zijn huis gebracht. Daar deden ze hete as in bladeren en lieten Ekamai broeien. En zijn wonden werden beter en ook die van de slaaf. En toen ze beter waren, zijn de Warenners gekomen om op Anikakoi te

Maika mabeka Ghaianghigha bieden en na enig bieden hebben ze hem
kiwomaika kitawara Anikakoi. losgekocht.
Kitawariengga kikowusi.
Gharori-Nubuai.

192. Strijd tussen de ruma van een clan.

Moi ioaina Erari oaidi Ekamai.
Maika Moi kisi Ekamai ko fai-
ano. Kiwo maika woiwa riadoi-
gha ma imai Saremuni, na Rua-
takurei. Maika Moi ionawa imai.
Kisi imai kimundaruko. Imai
iafa: „Awari afa awo na orasa
ewomo”.

Kisikimundarubeka Korowi iu-
raba Saremuni. Maika Maresi
ianggi ma Ruatakurei nduno.
Fewai iana Serawoai ienggéa.
Maika Serawoai iana Fai wang-
géa dia.

Maika daida iuraba Serawoai
wa Fewai ianggi diaika. Maika
daida iagha ghagha. Maika sera-
gha iuraba ghagha. Maika Adori
kisi Nakiroi uraba ghaghaika
kipesa Saumbeki riwarimagha.

Kipesieka daida wo ma ioba
wuara anggoboni, ioba wuarawa
kikida rumani. Maika kiwe ghai-
rorisagha amoma kiwaiiana Ko-
ghi. Kiwaiiana be ruma woa.

Moi woonde in (het huis) Erari (van
de clan Apeinawo) bij Ekamai. Moi en
Ekamai gingen eens met het net vissen
en brachten toen hun vissen naar
Saremuni in (het huis) Ruatakurei. Toen
kreeg Moi woorden met vader en maakte
ruzie met hem. Vader had gezegd: „Jij
moet nooit bij nacht gaan roeien”.

Toen zij met elkaar ruzie begonnen te
maken, kwam (mijn vader) Korowi (ook
uit Ruatakurei) woedend voor Saremuni
op. Daarop heeft Maresi (het clanhoofd
uit het huis Erari) op de lui in Ruatakurei
geschoten en Fewai (van Erari) raakte
Serawoai (de oudere broer van Korowi
uit Ruatakurei) in de voet, waarop Sera-
woai Fai (van Erari) in zijn hand schoot.
Mijn vader was er kwaad over, dat Fewai
Serawoai met een pijl had geraakt en
daarom heeft mijn vader de prauw stuk-
geslagen (die de lieden van de *seraruma*
Erari bij Ruatakurei gedeponceerd had-
den). De *sera* werd kwaad over die prauw
en toen hebben Adori en Nakiroi (uit
Erari) uit boosheid over die prauw de
jongen van Saumbeki (de dochter van
Serawoai, die in Risei gehuwd was) ge-
vangen.

Toen zij hem gevangen hadden is mijn
vader hier gekomen om dit stuk grond
leeg te kappen, waar zij dit huis gezet
hebben. En toen hebben ze de lui, die
aan de benedenkant (vlak naast Erari)

Uriwe risagha oaina Ruatakurei. Maika kiwe aigha kikowusa warimagha Forifori, Saumbeki riwarimagha.

Kikoai tobumbeka riseragha ionaika kikowusa gha woagha ana ri Korowi. Ana rieka kitira Nuburukigha koiwa faiambeka korudo Woiakurighaika Korowi kikede ana ghere kipesa Sabisai kisi imai Ranui. Maika ko na ghaghangga kiwuki gha rudo. Koiki saika kiweki oai di kiriseraigha, Maresi kisi imai Sanadi Pari.

Maika Nuburukigha kiwe no warimagha adighana imai. Maika Koranu Fandoami iowusa warimagha. Maika koiwa warimagha adighana-imai-na-ugha maika Gharenggi kowusio.

Iowiri-Nubuai.

193. Wraak over een ongelukkige tocht.

Nubuaini kiwo fono kirausara Ghoinugha. Maika kiragha kiti-rieka kiraisaiki. Saieka kiwo modaigha, nuni titiki kiwo. Maika kiwe ghaigha maingha worai-gharubo. Maika kira anagha. Kirauki na nugha. Kirauki na nughaika Ghabi iesi Ghoinuigha na rumaigha. Maika Munamberi

woonden hierheen laten trekken en Koghi opgericht. Dat was het nieuwe huis, dat zij gesticht hebben. Maar de bovenstroomse helft (die dus niet vlak naast Erari zat) bleef in Ruatakurei. Daarop hebben zij goederen gegeven en die jongen Forifori, de jongen van Saumbeki, losgekocht.

Na lange tijd kochten zij in opdracht van hun *sera* een nieuwe prauw, die bij Korowi gedeponeerd werd. Toen die nu bij hem gedeponeerd was, zagen zij lui van Nuwuri met netten de kreek Woiako oproeien. De lui van Korowi liepen door het vloedbos naar beneden en grepen Sabisai en zijn vader Ranui. Nadat zij in de prauw gegaan waren, haalden zij hen in de prauw, roeiden met hen naar boven en lieten hen verblijven bij hun clanhoofd Maresi en bij Sanadi Pari (van Erari).

Daarop gaven de lui van Nuwuri een andere jongen in de plaats van de vader en die jongen is losgekocht door het hoofd van Pandoeamin. En die brachten die jongen, die in de plaats van de vader was gekomen, naar de lui van Waren, die hem kochten.

De Nubuaiers hier gingen naar het achterland en trokken langs Woinui. Toen zij daar gekomen waren en eens gekeken hadden, keerden zij terug, maar de volgende dag gingen zij echt. Het hele dorp ging er heen. En nadat zij de prauwen bij de riviermonding hadden vastgelegd, gingen zij over land naar het dorp om hen in het dorp te omsingelen. Na die

iosaina rumaghaika iana Ghabi na epamanigha, iani fere iamosa ghere iana.

Maika Nubuaikigha kewa amobuari. Maika Miteri kisi Raiwowi kinikorabeka kiwu Ghabi kikafa: „Kamobuariengga dinu bawa mangga onawa iko. Kakabeka kamobuari wéa”.

Maika kiwu kiwawi. Maika wawa Miteri, Raiwowi fekadai ma ienggéa. Dani anggora Ghoinuigha. Maika kiraiwi esi rudo ghagha wo ghaigha ma woraigharubo. Maika kiwoiwi ma Nuwuri ma.

Koiwimaika bimboigha kani-sieka kiwei sarana rumagha. Kioaiwieka ko kimuna ado kimpamba fio. Kikanduki tamoieka owa munabagha.

Owa munabagha tamoieka kiku-na risirana wari. Maika kiti Ghoinuigha Soruki ieuraiigha na awugha. Maika kimasa kiwe dora.

Maika saieka kiwe dura ghaigha. Maika da sini kiwo makoina. Maika kiwo sado Ghoinuigha kisado Soruki, kiraghaio, kimuni fero. Kimunieka kiwu

omsingeling kлом Ghabi bij de Woinuiers in de huizen. Maar Munamberi had zich in zijn huis opgesteld en schoot Ghabi op de trap met een pijl dood en hij viel naar beneden en bleef liggen.

Daarop wilden de Nubuaiers met achterlating van Ghabi de vlucht nemen, maar Miteri en Raiwowi vermanden zich en haalden Ghabi op, want zij zeiden bij zichzelf: „Als wij bij hem weglopen, beschimpen ons de mensen van dat grote dorp van ons nog, dat wij bang zijn geworden en hem achtergelaten hebben”. En toen haalden zij hem op en droegen hem (Ghabi) weg; Miteri droeg hem op de rug, terwijl Raiwowi hem van achter aan de benen hield. De raak van hier hield de Woinuiers met pijlen af. Zij brachten hem mee, gingen aan boord en zijn met de prauwen naar de monding gekomen en hebben hem naar Nuwuri geroeid.

Toen ze hem daar gebracht hadden, hebben zijn zusters hem beweend en hem in het huis opgehangen (ter mummificatie). Terwijl zij bij hem de wacht hielden, is men vis gaan vangen en sago kloppen en nadat de lijkbezorgsters betaald waren, hebben ze de dodenzang gedanst.

Na het dansen van die dodenzang hebben ze door het drinken van kedondongblad over hem de wil der voorouders trachten te vernemen en toen zagen ze de voetafdrukken van de Woinuier Soruki in de as van de haard. Ze juichten en stieten de krijgskreet uit.

De volgende dag hebben ze de prauwen uitgebracht en toen is deze zelfde raak nog een keer uitgegaan en onderweg vonden ze Woinuiers en ook Soruki, die ze hebben opgevangen en doodgeslagen.

woraigha, kitumo suagha. Nuburikigha kikowa suagha.

Maika kikarina nidaigha wetero. Maika kitaghai nifafagha ma Manieghasi ma. Maika nidaigha anagha saieka Ghabi ribimboigha kiwo wa kiwu dano. Kiwe anaina faindabogha. Maika inawa kiwu okowa rirumagha wu awawuigha. Maika kiwu nidaigha ghere, kiwei anana faindai-boghaika aruka sagha. Poromai-ka kiwe nidaigha ndau saiana sagha. Saiani monina.

Sorei-Nubuai.

Nadat ze hem hadden doodgeslagen, namen ze zijn kop en sneden zijn schaamdelen af. De lui van Nuwuri dansten met zijn schaamdelen.

Het lichaam laadden zij afzonderlijk in een prauw en roeiden met die romp onder gezang naar Manieghasi toe en nadat het lichaam daar tot de volgende dag gelegen had, gingen de zusters van Ghabi brandhout halen en legden het neer op de schelpenberg (onder het huis). Daarop hebben ze (Ghabi) zijn huis uit elkaar getrapt en haalden sagobladnerf. Vervolgens hebben ze het lichaam naar beneden gehaald en het neergelegd op die schelpenberg. Het vuur werd aangestoken en toen dit oplaaide haalden ze het lichaam te voorschijn en het verbrandde totaal in het vuur.

XXI. G E M E N G D.

194. Aighei Rafenai heeft verkeer met de dode Seraghombrokui.

Aighei Rafenai raiwa rikanagha iana ado, iana rawo, iana fo na Waina-urigha. Maika rana Amaninusagha, Fai iai mo kiwe nusagha.

Maika Aighei Rafenai ionaika kikagha ghagha nasanai Femafiorei Akafiorei. Maika kiwo nafagha wenasanai Samariro-nafa, Susaniro-nafa.

Aighei Rafenai riruma nasanai Reumimanaio. Fagha wenasanai Faieri. Ia rikowugha ghero iawa rumagha. Maika we rirarigha we rawaro. Sira akani we ruma.

Aighei Rafenai ging met haar boog vis pijlen en de *rawo*-vis en varkens aan de bovenloop van de Waina. Ze liep op het eiland Amani, dat Fai losgetrapt heeft en dat tot een eiland werd gemaakt.

Aighei Rafenai zei, dat ze de prauw Femafiorei Akafiorei moesten splijten. Toen gingen ze naar het strand Samariro Susaniro.

Het huis van Aighei Rafenai heet Reumimanaio. De *fa*-boom (achter haar huis) Faieri. Hij stak het suikerriet naar beneden op het huis. Van haar schort maakte ze een tuinhuisje. Ze dekte met